

XXVI. L E V É L.

*Költ Komáromban, Sz. Iván Havának
30. Napján.*

Oktató Mesék.

Úgy látszik hogy a' Mesék voltak az emberi elmének leg-első szüleményei, melyeket igen nagyra betsültek, nem csak a' régi együgyű Világban, hanem még ma is. — A' leg-régibb mese, melly kezünkhöz jöhetett, vólt a' *Jótham* meséje az élő fákról, 's ennél szebbet azóltá sem tsinált senki. — Náthán Prófétának ama szegény emberről, 's annak egy báránykájáról tsinált meséje, nagy hasznot tsinált, 's az el-tévelyedett Dávidot vissza-vitte a' jó útra. Éfópus igen híres lett azután a' Görögöknél, 's hihetőképven ugyan ő lett nevezetes Arabiában is, Lokman nevezete alatt. Tsak hamar Róma Városának fundáltatása után, a' fel-háborodott népet egy Mese tsendefítette-le. A' mese e' vólt: hogy az emberi testben lévő tagok pártot ütöttek egyszer a' has ellen, hogy enni ne adjanak, melly miatt mind a' has, mind a' tagok el-vesztek. Talán az a' fel-háborodott nép a' maga dühös-

hőségében fel-kontzolta volna azt, a' ki más forma okokkal igyekezte volna őt kötelességére vissza-vinni: erre a' mesére pedig önként le-rakta fegyvereit. Ha a' mesék akkor kezdettek tsináltatni, mikor még a' mesterségek 's tudományok az ő böltsőjökben voltak, meg kell vallani, hogy soha sem mentek nagyobb virágzásra, mint mikor a' tudományok nagyobb nagyobb póltzra emelkedtek. Ez az idő pedig a' Rómaiknál volt Augustus alatt, a' mikor éltek *Virgilius* és *Horátzius*; a' Frantziáknál pedig XIV-dik Louis alatt, a' mikor éltek *Boyleau*, *Cornelle*, *Racine*, *La Fontaine*, és más nagy böltsétségű Féjfiak. — Azokban a' Meseiben, melyeket fellyebb említettem, leginkább az oktalan állatok 's élő-fak tétetnek szóllókká, hogy az embereket oktasfák. De vagynak még más nemű Mések is, mellyekben a' beszéllő Személyek az embernek indulatai, vagy virtufai. Némelly régi Böltsék azt állíják, hogy *Homérus'* *Iliásza* és *Odyszedja* ilyen nemű mesék, és a' benne elő-forduló Istenek vagy Hérók nem egyebek, hanem az emberi léleknek indulatai, mellyek emberi testbe öltöztetettek. Azt mondják ezek a' Böltsék, hogy az Iliásznak első Könyvében az emberi harag íratatik-le *Achilles* név alatt, a' ki mikor a' maga fegyverét leg-nagyobb

dű-

dühösségében ki-rántja, Pallás, a' melly név alatt az okofság vagy böltsefség íratatik-le, meg-illeti az ő fejét, minthogy az emberi testnek ez a' része az okofságnak lakó helye. E' képpen okoskodnak az Íliásnak több Énekeiről is. A' mi az Odyfseát illeti, bizonyos az, hogy *Horátzius* úgy nézte azt, mint Allegóriai Mefét, minthogy annak fok darabjaiban bé-foglaltatott erköltsi tudományt meg-fejtegetett. Ha a' régifégnek leg-nagyobb embereit meg-vizsgáljuk, a' kik folyó-beszédben írtak, mint p. o. *Plátót*, *Xenophont* és *Cicerót*, úgy találjuk bennek, hogy az e' féle Meféknek adták az elsőféget. Az ilyen nemű Mefék között leg-nevezetesebb vólt az, melly úgy írja-le Herkulest, mint a' ki útatásában elő találta a' gyönyörűséget és a' virtust. Tsinálta ezt a' Mefét *Pródikus*, a' ki Socrates előtt élt, és így abban az időben, a' mikor a' helyes Böltselkedés alig kezdette ki-mutatni első fúgarait. Mikor ez a' Pródikus Görög Országban útatott, mindenütt ki-terjesztetett kezekkel fogadták őt a' lakosok az ő Mefé-jéért. Bé-menvén valamelly Városba, a' piatz' közepén szokott meg-állani, 's minekutánna a' lakosok közzül számosan környülvették, fel-szóval el-mondotta nekik a' maga elmés meséjét. — Azt írja Plátó a' maga bölt Mesteréről Socratesről, hogy mi-

kor a' szokás szerént le-vették volna lábairól a' vasat, az nap', mikor már ki kellett néki végeztetni, ez a' Bölts igen hideg vérrel 's tsendes elmével beszéllgetett a' maga Tanítványinak, kik a' tömlöztbe mentek látogatására. A' beszéllgetés közben szüntelen vakarta lába-szárain azokat a' seb-helyeket, mellyeket a' bilintsek vagy vas lántzok okoztak azokon, 's azt mondotta Plátónak és a' több Tanítványinak, hogy igen jól esik néki már most vakargatni testének azokat a' részeit, mellyek miá az előtt olly nagy fájdalmakat szenvedett. Ez a' dolog alkalmazhatóságot szolgáltatott néki arra, hogy beszéllgessen velek a' fájdalomnak és gyönyörűségnek természetéről, és arról az állhatatóságról, mellyel ezek egymást követni szokták. Ezen beszéllgetésének azt vetette utána, hogy ha valamely elmés ember a' gyönyörűségnek 's fájdalomnak természetét egy költött mesében elő akarná adni, kétlég nélkül olly szorosán öszve-kötné azokat, hogy lehetetlen volna az egyiknek magát valamely helyben meg-mutatni, hogy a' másik is tsak hamar ne követné azt. — Mivel ezt sem Socrates sem Plátó nem tselekedte, sem pedig a' Pródikus meséje kezeinkhez nem jött, ezt a' híjjánóságot ilyen formán lehet ki-pótolni. — „ Két Família élt a' Világnak „ el-

„ első eredetétől fogva, mellyek egymással
 „ színt úgy ellenkeztek, mint a' világozság
 „ a' fetétféggel, az egyik lakozott az ég-
 „ ben, a' másík pedig pokolban. Az első
 „ Familiának leg-utólsó tsemetéje vólt a'
 „ Gyönyörűség, a' ki származott a' Böl-
 „ dogjágtól, e' pedig a' Virtustól, a' Vir-
 „ tus pedig az Isteneknek természetekből.
 „ A' másík Familiának leg-utólsó gyermeke
 „ vólt a' Fájdalom, a' ki leg-kisebb leá-
 „ nya vólt a' maga édes anyjának a' Nyo-
 „ morúságnak, a' Nyomorúság leánya vólt
 „ a' Bűnnek, a' Bűn pedig a' pokolbéli Fu-
 „ riáknak. — A' Világnak ezen két szélei
 „ között, mellyekben lakoztak ezen két
 „ Familiák, középben vólt a' Föld, mel-
 „ lyen olyan teremtesek lakoztak, mellyek-
 „ ben sem az elsőeknek virtusai, sem az u-
 „ tólsóknak bűneik egészen nem találtattak,
 „ hanem mind a' jó, mind a' rossz minérnű-
 „ ségeknek részei vóltak. Látván *Jupi-*
 „ *ter*, hogy a' Földnek lakói, kik közön-
 „ séges névvel *Embereknek* nevezettek,
 „ több virtusokkal bírnak, hogy sem mint
 „ egy átaljában nyomorúttak legyenek, fok-
 „ kal inkább meg vagynak pedig veszteget-
 „ tetve, hogy sem mint mindnyájan böldo-
 „ gok legyenek: hogy azért a' jók a' rosszak-
 „ tól meg-külömböztesenek, a' a' feljebb
 „ említett két *Familiáknak* két utólsó

„ gyermekeiknek azt parantsolta, hogy men-
 „ jenek lakni a' földre, azt ígervén nekik,
 „ hogy az ő tulajdon öröklégekké téfzi azt,
 „ csak hogy igazán osztozzanak-meg rajta.
 „ — E' szerént a' *Gyönyörűség* és a' *Fáj-*
 „ *dalom* a' földre jöven, lakni, eggy aka-
 „ rattal abban egyeztek-meg, hogy az el-
 „ fő igazgatsa a' *Jókat*, a' másik pedig a'
 „ *Gonoszokon* uralkodjon. De minekután-
 „ na forra vizsgálták volna az embereket,
 „ a' kiket eiől utól találtak, azon kezdet-
 „ tek béműlni, hogy mind a' ketten min-
 „ denik emberhez jufsokat tarthatták; mert
 „ a' mit még az ő első lakó helyekben fő-
 „ ha sem láttak, azt kellett itt tsudá'kozás-
 „ sal tapasztalniok, hogy eggy sem vólt olly
 „ bünös ember, a' kiben valami jó miné-
 „ műség ne lett volna, ellenben pedig, eggy
 „ sem vólt olly virtuos és kegyes ember,
 „ a' kinek valami hibát szemére vetni ne le-
 „ hetett volna. Szorosabb számadásra fog-
 „ ván azért a' dolgot, úgy találtak, hogy
 „ a' leg-bünösebb embernek is, leg-alább
 „ eggy századik részét bírhatja a' *Gyönyö-*
 „ *rűség*, a' *Fájdalom* ellenben a' leg-virtu-
 „ solabb 's leg-kegyesebb embernek is leg-
 „ alább két harmad részét magáénak tart-
 „ hatja. Mennél több több vizsgálódáso-
 „ kat tettek, annál inkább által-látták, hogy
 „ az ő Országásoknak hatara felette sok ver-
 „ „ sem

„ fengéseknek 's szívódásoknak lesz' minden
 „ nap ki-tétettelve, hanemha valamely olly
 „ eszközt gondolnak-ki, melly által az egy-
 „ gyefség állandó légyen, és soha egyik a'
 „ másíknak birodalmának határát ne igyekez-
 „ ze keskenyíteni. Öszve beszélltek azért,
 „ 's azt találták-fel, hogy leg-jobb vólna
 „ nékik öszve-házafodni, a' mellyet meg is
 „ tselekedtek. Az időtől fogva a' *Gyönyör-
 „ rűség* és a' *Fájdalom* el-válthatatlanok
 „ egymástól, úgy hogy többnyire együtt
 „ szokták az embereket meg-látogatni, vagy
 „ ha az egyik előre el-megy, a' másíki is
 „ utánna szokott kullogni. Ha a' *Fájdal-
 „ lom* valakit el-foglal, utánna megy né-
 „ ki a' *Gyönyörűség* is; ha pedig a' *Gyö-
 „ nyörűség* ment először hozzá, várd, mert
 „ nem fokára el-jő az ő hitese Felesége a'
 „ *Fájdalom* is. — Noha pedig ez az egy-
 „ be-keles igen hasznos vólt a' két ellenke-
 „ ző felekre nézve: de úgy látszott, hogy
 „ a' Jupiter szándékának nem egészen felelt-
 „ meg. Hogy azért ennek a' rendeletlen-
 „ ségnek is a' Jupiter' kívánfága szerént ele-
 „ je-vétettsék, ezek a' két öszve-eggye-
 „ sült Familiák abba egyezték-meg, hogy
 „ ha már mind ketten egy formán ural-
 „ kodnak is az embereken addig, míg e-
 „ zen a' Világon élnek, minthogy az más-
 „ képpen nem lehet; leg-alább az élet után

„ tökéletes külömbfég legyen a' jó embe-
 „ rek és a' rosszak között. E' szerént vál-
 „ tozhatatlanúl azt rendelték, hogy mikor
 „ olyan ember hal-meg, a' kiben kevés
 „ jófág mellett felette fok gonofzfágok talál-
 „ tatnak, annak a' *Fájdalom* írjon *Pafsust*,
 „ a' mellynél fogva menjen az ő régi lakó
 „ helyére, hogy ott a' nyomorúfággal, a'
 „ bűnnel, és a' pokolbéli dühösegekkel
 „ együtt lakjon. Ha pedig az ő földi bi-
 „ rodalmokból olyan ember költözik-el,
 „ a' kiben kevés hibák mellett fok szép vi-
 „ tufok találtattak, annak a' *Gyönyörűsér*
 „ adjon petsétes Levelet, mellyel mehefseg
 „ az égbe, hogy ott á' bódogfággal, a' virn
 „ tufsal, és az Istenekkel mind örökké éljen-

A' Találós Mese vólt *Láng* és *Fa*; a'
 Rejtett Szó *Vég*, mellyből ki-telik ég.

Magyar Tárfafág.

A' nyelv' pallérozására szükfeges Magyar
 Tárfafágnak nem fokára lejendő fel-állásához
 nagy reménységünk vagyon. Sok Fő Mél-
 tófágok akarják és hathatófan munkálódják
 azt. Mit nem várhatunk a' többek közt
 ama nagy böltseségű, 's Hazai szeretettel,
 ékeskedő Gróftól, Elzterházi Jó'seftől, Ö

Ex-

Excellentziájától, a' ki az ifjú Hertzegeknek nevelőjök Bétsben? Nem kétlem azt is, hogy ha Hazánknek ezen kívánfága örökös Kiralyunk' kegyes füleibe el-hat, nem tsak e' Kegyelmes Fejedelemnek meg-eggyezését, hanem azt is meg-nyerhetjük, hogy a' kedves nyelvünket már is szívünk' öröme nagy előmenetellel tanuló ifjú Hertzegek közzül, valamellyik lészen a' Tárfafágnak Elöl-ülője, (Prézese) a' kinek meleg szárnyai alatt e' Tárfafág napról napra virágozni fog.

Eggy bölts Orvos vagy Természet-vizsgáló, lehet é Vallást-tagadó?

Némellyeknek eggy igen hibás, és minden fundamentom nélkül való vélekedések ez, hogy a' ki a' természetet vizsgálja 's érti, annak szükségesképpen Naturálistának Vallást-tagadónak kell lenni. Alkalmatofságot szolgáltattak erre a' bal-vélekedésre azok a' fél, vagy inkább fertály tudományú emberek, a' kik ebbe a' nemes Tudományba imígy amúgy bé-tekintettek, 's a' mint más Tudományokkal is lenni szokott, ennek gyaláztatására szolgált az ő feslett életek. Azt mondja ama maga Századjának dífze, egész Európának leg-nagyobb böltsé Báco, Angliai Cancellárius, hogy a' Természetnek imígy amúgy való tudása viheti az embert Istent-

rel, 's más nagy Orvos Doktorokkal a' kegyefségre fel nem indítatik, az koránt sem érti úgy a' maga mesterfégét, a' mint kellene. — De nints is femmi féle mesterfég vagy hivatal, mellyben károsabb vólna kimutatni azt, hogy valaki vallást-tagadó, mint a' Doktorfágban: mert ha tsak mester emberrel sem szerez az ember ollyannal dolgoztatni, a' ki felől tudja, hogy ez a' Keresztynén vallást tsúfolja, fel-tévén felôle, hogy az ollyan tsak a' világi büntetéstől fél, titkon pedig tsal a' mint lehet: hát mennyivel inkább a' maga életét, mellynél féltöbb kintse nints, nem örömet bizza az ollyannak kezére, a' ki felől hallja vagy tudja, hogy nints benne Isteni-felelem. —

